

Länsstyrelsen
Stockholm

Havs
och Vatten
myndigheten

Bilaga 1: Checklista för vattenarbete

Hur ska checklistan användas?

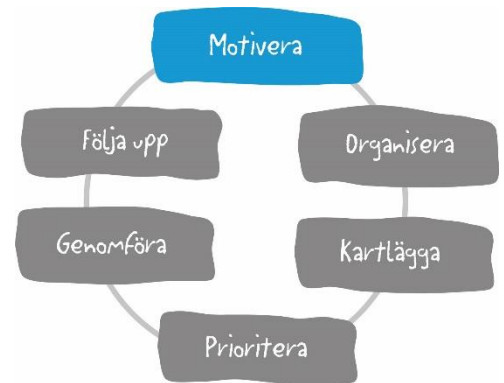
Frågorna i denna bilaga används för att fördjupa sig i, eller hämta stöd för, delar av processen. Alla frågor behöver inte vara relevanta för vattenplaneringen i din kommun. Den som använder handboken och denna bilaga kan vara hjälpt av att återkomma till olika steg under arbetet.

Nyckelfrågor för en framgångsrik vattenplanering

- Vilka mål och strategier styr vattenplaneringen i kommunen? Vilka samband och beroenden påverkar vattenplaneringen?
- Vilka delar av vattenarbetet behöver utvecklas för att målen ska kunna nås?
- Finns det en tydlig ansvarsfördelning?
- Vilka behöver vi samverka med för att effektivisera vårt arbetssätt?
- Hur ska vi finansiera vår vattenplanering och de åtgärder som behöver genomföras?
- Hur tillser vi att vi har en uppföljning och en utvärdering som är ändamålsenlig och vars resultat bidrar till att arbetet utvecklas?

Motivera

Varje kommun behöver hitta sina argument över vilka fördelar och vinster det finns med att utveckla och driva på vattenarbete. Drivkraften är oftare en kombination av olika frågor där olika intressen balanseras. Vattenarbetet ska inte bara behöva kosta, det finns många vinster med att utveckla vattenarbetet på en kommun. Vilka är era?

Kontrollfrågor

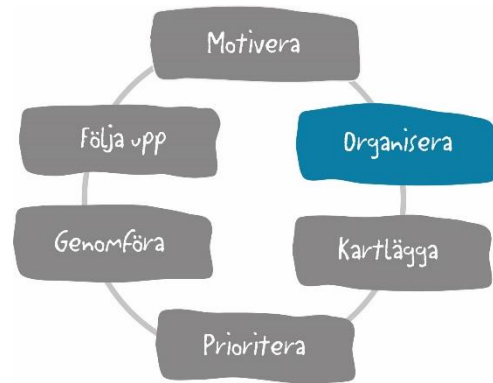
- Vilka värden som berör vatten är viktiga i vår kommun och vilka argument kan användas för att skapa bättre förståelse för vatten som resurs?
- Behöver vi utveckla vårt vattenarbete och i så fall hur?
- Har arbetet med vattenfrågor förankrats bland förtroendevalda och har beslutsfattare tillräcklig kunskap i vattenfrågorna?
- Har kommunen koll på alla lagkrav som rör vatten och finns det högre kommunala ambitioner?

Hitta argument!

- Hur kan vi använda lagstiftning som argument? Finns det kunskap om vilka krav som lagstiftningen ställer på kommunen i olika vattenfrågor beroende på kommunens roll (se bilaga 2)?
- Finns det synergier i samhällsplaneringen, i klimatanpassningen, eller i kommunens attraktionskraft för företagare eller medborgare, både befintliga och potentiella?
- Har något inträffat med negativa konsekvenser som kan användas som argument för en förbättrad vattenplanering? Exempelvis fiskdöd, negativ påverkan från skyfall och översvämningar eller störningar i dricksvattenförsörjningen?
- Finns det andra kommuner som drivit vattenfrågor och sett positiva resultat som vi kan jämföra vår kommun med eller inspireras av?
- Kan vi ta hjälp av nyckelpersoner (förtroendevalda eller förvaltningschefer) som kan hjälpa till att driva frågan? Vem är det i så fall?
- Kan vi ta hjälp av lokala eldsjälar eller invånare för att driva vattenfrågan?

Organisera

En viktig faktor för att lyckas med vattenarbetet i en kommun är att etablera en robust förvaltningsövergripande organisation där varje aktörs ansvar fastställs, särskilt eftersom vattenfrågan spänner över flera förvaltningar.

Kontrollfrågor – intern samordning

- Finns en tydlig ansvarsfördelning för vattenplanering inom kommunen?
 - Vilka funktioner jobbar med vattenfrågor utifrån kommunens roll inom miljötillsyn/tillståndsprovning, dricksvattenproducent, VA-huvudman, samhällsplanering, markförvaltning, verksamhetsutövning, kunskapsförmedling?
 - Vilken roll och mandat har dessa personer/grupper? Hur fungerar ansvarsfördelning och samordning?
 - Har medlemmarna avsatt tid i sina verksamhetsplaneringar för att delta i arbetet?
 - Hur ofta behöver ni ses?
 - Finns andra forum för kunskapsutbyte kring vattenfrågor? Erfarenhetsutbyte?
- Behövs bättre samordning, internt eller med externa parter inom några särskilda områden?
- Vem eller vilken instans beställer ett uppdrag som handlar om utveckling av organisation för den kommunala vattenplaneringen?
- Hur kan organisationen utvecklas för att förbättra eller förenkla vattenarbetet?
- Finns det lärdomar eller erfarenhet från andra förvaltningsöverskridande arbetsgrupper inom kommunen som kan användas i detta arbete? Benchmarking mot andra ämnesområden kan vara lärorikt.

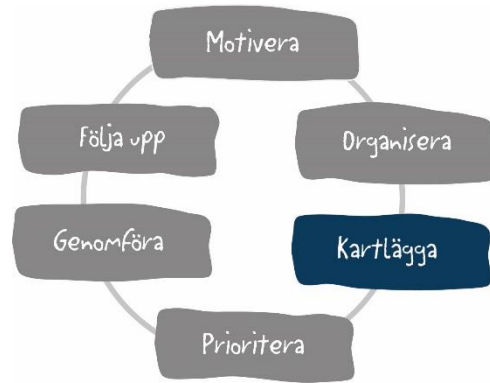
Kontrollfrågor – extern samverkan

Avrinningsområdesperspektivet behöver vara en självklar del i vattenplaneringen vilket innebär att samverkan över administrativa gränser är en central faktor. Intressentanalysen behöver därför även innefatta aktörer och organisationer på olika nivåer utanför kommunen.

- Vilka påverkar oss, och vilka påverkas av vårt vattenarbete? Hur ser samverkan ut för att hantera gemensam belastning i avrinningsområden uppströms eller nedströms kommunen?
- Hur kan vår samverkan utvecklas och vad kan vi vinna på det?
- I vilka frågor är det särskilt viktigt att vi samverkar?
- Behöver samverkan formaliseras så att roller och ansvar förtydligas i olika beslutsfrågor?
- Kan vi samordna oss med gemensamma projekt, gemensam finansiering eller gemensamma resurser för att lösa uppdrag?
- Har vi samma målbild med samverkan?

Kartlägga

Kunskapsunderlag behövs för att skapa en god bild över tillståndet i miljön och analysera vilka utmaningar kommunen står inför. Utifrån resultatet bedöms sedan vilka insatser som är mest prioriterade och som ger bäst valuta för arbetsinsatsen (se avsnitt Prioritera).

Kontrollfrågor

- Utifrån syftet med vår kartläggning – vilka underlag är nödvändiga och tillräckliga för att fatta beslut så att våra mål kan nås? Vad behöver vi ta reda på för att möta lagkrav, politiska målsättningar, andra krav? Vilka underlag har vi och vilka behöver beställas?
- Hur ska insamlingen gå till? I vissa fall kan det handla om att sammanställa material som redan finns, i andra fall kan det handla om att göra analyser eller inhämta nytt material.
 - Finns resurser internt eller ska externa uppdras att göra arbetet?
 - Finns medel avsatta för egen tid och eventuellt konsultstöd och andra kostnader?
- Hur ska resultatet av kunskapsinsamlingen förvaras och förvaltas?
 - Ska till exempel resultatet från insamling av olika data sändas in till nationell datavärd för att ge underlag för nästa generations miljö kvalitetsnormer för vatten?
 - Ska vi förvara underlaget i databas?
- Vem ska resultatet kommuniceras med? Tänk även på aktörer utanför kommunen som vattenvårdsförbund, vattenråd, andra kommuner osv.
- Är brister i underlaget dokumenterade till det fortsatta arbetet?

Exempel frågor för insamling och analys av underlag

- Beskriv samband och beroenden. Vilka krav styr vattenplaneringen?
 - Lagkrav, inklusive miljö kvalitetsnormer för vatten.
 - Lokala, regionala eller nationella miljömål?
 - Relevanta utvecklings- och samhällsmål i kommunen (till exempel för bostadsbygganden, infrastruktur eller näringslivssatsningar), och andra styrande dokument?
- Vilka vägval eller inriktningar har kommunen beslutat för vattenplanering redan?
 - Hur tas beslut om investeringar, ansvarsfördelning och uppföljning i er kommun?
- Kartläggning och påverkansanalyser:
 - Vilka vatten påverkas av kommunens verksamhet idag? På vilket sätt?

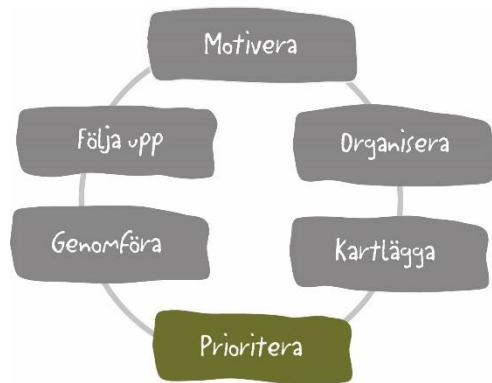
- Vilka vatten i kommunen (och avrinningsområdet) riskerar att inte uppfylla god kvantitativ, kemisk eller ekologisk status enligt svensk vattenförvaltning? Vilka vatten riskerar försämrade status?
- Finns tillräckliga fakta om yt- och grundvattentäkter avseende kvalitet och kvantitet för lägesbild? Vilka osäkerheter kan godtas?
- Vilka påverkanskällor finns i avrinningsområden (uppströms och nedströms) som påverkar kommunens vatten?
- Av de underlag och beslut som finns: vilka svagheter och möjligheter har de för att stötta en långsiktigt hållbar vattenanvändning?
- På aggregerad nivå: Vilka områden behöver särskilt utvecklas?
- Vilka tidigare åtgärder har genomförts? Vilka planeras?
- Vilka värdefulla vatten finns? Är de skyddade? Behöver de skyddas? Även oklassade vatten kan vara skyddsvärda.
- Finns en sammanställning av kända risker, till exempel risk för ras, skred, översvämningar, skyfall (lågpunkter), saltvatteninträngning i kustnära dricksvattentäkter, i nuvarande och i framtida klimat?
- Vem ansvarar för helhetssynen inom VA- och dagvattenfrågorna? Vilka åtgärder behövs för VA-försörjningen? Är verksamhetsområdets gränser tydligt definierade för dricksvatten, spillvatten respektive dagvatten?
- Hur hanteras dagvattenfrågorna? Är arbetssätt tillfredsställande för att kunna undvika försämring av vattenstatus?
- Vilka vatten har betydelse för kommunens vattenförsörjning idag? Har kommunen kunskap om framtida krav som kommer att ställas på dricksvattenförsörjningen?

Prioritera

Det finns sällan ekonomiska eller personella resurser för att genomföra samtliga åtgärdsförslag och då behöver vi prioritera. Genom att strukturera vattenarbetet ökar möjligheterna att genomföra rätt åtgärder på rätt plats.

Kontrollfrågor

- Hur har kommunen arbetat med prioriteringar hittills?
- Har ni tagit fram kriterier för prioriteringar mellan olika insatser, till exempel kostnadseffektivitet, livslängd, nytta, effekt, flexibilitet, tekniska förutsättningar etc.
- Hur dokumenterar ni prioriteringsprocessens kriterier, metod och resultat? Hur kommunicerar ni resultatet?

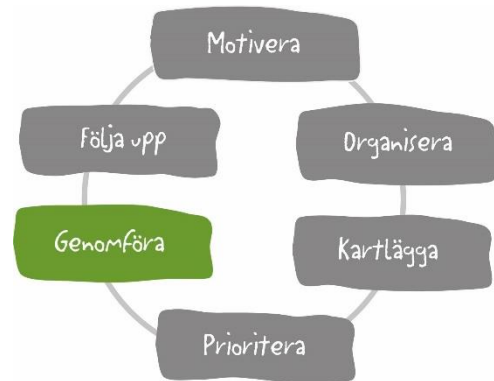

Genomföra

När kommunen prioriterat bland insatserna är det tid att genomföra dem. Det kan vara svårt att gå från ord till handling, men gott förarbete ger bättre förutsättningar att lyckas.

Kontrollfrågor

- Dokumenteras genomförandeprocessen för att minska sårbarheten i arbetet och öka lärandet för att förbättra projektplaneringen för dessa aktiviteter?
- Saknas det en beställning av uppdraget ni vill genomföra? Ni kanske behöver göra ett projektdirektiv först (se bilaga 7)?
- Vilka verktyg, dokument, kompetens, etc. behövs för att planera och genomföra åtgärderna?
- Har ni gjort budgetuppskattningar för alla skeden: förstudie, genomförande, förvaltning (av fysiska åtgärder), och kommunikation av resultat samt eventuell kostnad för uppföljning?
- Hur ska åtgärderna finansieras? Finns det statliga bidragsstöd att söka för den aktuella åtgärden? Går det att samordna åtgärdsarbete med andra aktörer för att lösa finansieringsfrågan?
- Finns projektet med dess budget och resurser i er verksamhetsplan? Finns de kostnadssatta aktiviteterna (för till exempel beställning av uppdrag, utredningar eller rapporter) med i kommunens budgetprocesser?
- Hur ska genomförandet och slutresultatet kommuniceras och förankras med berörda aktörer? Vilket format är lämpligt och i vilka kanaler? Studiebesök?

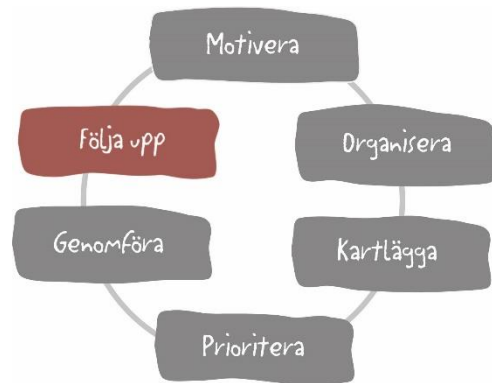

Följa upp

Hur vet vi att våra insatser tar oss närmare målet?
Hur vet vi att vi genomför rätt åtgärder på rätt plats?
Hur vet vi om vi har effektiva arbetsätt?

Uppföljning och utvärdering är värdefullt för att utveckla arbetsrutiner, effektivisera resursanvändningen, undvika fallgropar genom erfarenhetsåterföring, styra mot mål och skapa bra underlag till verksamhetsplaneringen.

Genom regelbunden uppföljning stämmer vi av så att rätt insatser prioriteras utifrån både kortsiktiga och långsiktiga behov, och vi kan använda resultatet för att styra morgondagens arbetsinsatser.

Tre viktiga punkter

- Följ upp och utvärdera vattenarbetet, såväl det organisatoriska som det praktiska, för att se så att ni styr mot ert mål och att ni har ett effektivt arbetsätt.
- Bestäm vad som ska följas upp och utvärderas, när det behöver göras och vad resultatet ska användas till.
- Kommunicera och förankra resultatet från uppföljningen och utvärderingen med berörda.

Kontrollfrågor

- Vad är syftet med uppföljningen? Vad ska resultatet användas till?
- Vad ska följas upp för att svara mot syftet?
- När behöver uppföljningen göras och hur ofta för att svara mot syftet?
- Utvärderas insatserna för att ta reda på vad som fungerar bra och inte? Ställs "varför-frågor" för att hitta orsakssamband och lära mer om hur genomförandet kan förbättras?